

Mellékletek:

Dr. Dabasi Halász Mihály szerepe a hazai vadgazdálkodásban

A Tisztelt Értéktár Bizottság az agrárgazdaság kategória számos ágazatát érintő javaslatot tárgyalt már, de a vadgazdálkodás, vadászat témakörében még ezidáig nem sikerült kiemelkedő, időt álló teljesítményt felmutatni. Jelen előterjesztés célja ennek a fehér foltnak a megszüntetése.

Nagy segítség ebben a Dabasi Újság közelmúltbéli cikke:

„Szerencsés ember, aki szilveszterkor vagy pedig az újév első napján születik: tartja a közvélekedés, mert többnyire sikeres életpályák kötődnek ehhez a különleges dátumhoz. Életútjával jól erősíti ezt a tapasztalatot családja jeles alakja, dr. Dabasi Halász Mihály (1906-1976) is, aki elődei útján járva, hagyományaikat, értékrendjüket követve új ösvényt taposott: szaktudásával, életismeretével nagyon sokat tett a magyar vadászat jó híréért.

120 éve szülei első közös karácsonyi várakozását tette még teljesebbé, emelkedettebbé az érkezése, 1906. január 1-én. Dr. Dabasi Halász Móricz – akkor a gödöllői járás szolgabírója - (*1879. X. 12. Alsó-Dabas. †1938. III. 1. Gyón.) és távoli unokatestvére, Dabasi Halász Sarolta (*1882. III. 24. Budapest. †1961. VI. 19. Budapest.) 1905. március 11-én, Alsódabason fogadtak egymásnak örök hűséget. Frigyüket gyorsan megkoronázta a gyermekáldás, minden rokonuk és jó ismerősük szinte örömeire. A közszájon forgó helyi legenda ellenére azonban nem a gyóni kúriában vagy Alsódabason született, hanem Budapesten látta meg a napvilágot. (A napjainkban már könnyen hozzáférhető állami anyakönyvek adatai kontrollálhatóan azt rögzítik, hogy ezen a napon sem Gyónon, sem pedig Alsódabason nem született gyermek.) Mihályt három év múlva Kázmér (1909. I. 3. Budapest †1971. XI. 6. Budapest), majd Miklós (1914. VI. 5. Budapest †1980. IV. 15. Budapest) követte. A családi emlékezet megőrizte, hogy a három fiú mindegyike a „szent helyen”, Budapesten, a VIII. kerületben, a Reviczky és Szentkirályi utcák sarkán lévő épületben született, mely abban az időben a Halász család tulajdonában állt. Sarolta asszony ugyanis – aki maga is Budapesten látta meg a napvilágot – egész egyszerűen a főváros egészségügyi ellátásában bízott jobban, ezért amikor közeledett a szülés ideje, a pesti házba költözött. Az 1870 körül épült eklektikus stílusú épületet végül a „Jézus Szíve” egyházközség 1920 januárjában kápolna és plébánia céljára megvásárolta, és átalakíttatta, ma is ekként funkcionál.

Az édesapának, az időközben országgyűlési képviselővé avanszált dr. Halász Móricznak határozott elképzelése volt fiai neveltetéséről és későbbi sorsukról. Gondtalan, boldog gyermekkorot biztosított számukra a morális alapok megteremtésével. Mihályból diplomatát, Kázmérból gazdálkodó földbirtokost, Miklósból katonát szeretett volna faragni. Taníttatta őket, Németországból fogadott nevelőnőt melléjük: Klára a fiúk felnőtté válása után végleg Magyarországon maradt és gyakorlatilag a család tagjává vált.

Mihály az édesapja nyomdokán haladva a középiskolát a budapesti Ferenc József Nevelőintézetben végezte, majd két évig a magyar állam ösztöndíjasaként Angliában, az Oxfordi Egyetemen tanult, jog- és államtudományi doktorátust szerzett. A külföldi állami ösztöndíj néhány kiragadott példája ellenzéki felvetésre természetesen nemzetgyűlési téma lett, mégpedig az 1926. évi május 14-i ülésnapon, nem kevesebbet címezve dr. Halász Móricznak, mint: „Akinek Krisztus a barátja, az nem kárhozik el.” A válaszadó gróf Klebelsberg Kunó (1875-1932) vallás- és közoktatásügyi miniszter azonban meggyőző érveléssel védte meg a

saját ösztöndíj adományozó döntését: hivatkozott a magas oxfordi követelményekre, a tökéletes nyelvtudás elengedhetetlen voltára, a megfelelő társadalmi műveltségre, de abszolút gyakorlatiasan arra is, hogy az ösztöndíj csak a harmadát teszi ki a tényleges költségeknek, ezért a választható tehetséges fiatalok köre alaposan beszűkült, lényegében csak a vagyonos családok gyermekei jöhettek számításba. A tapasztalat megerősítette az előzetes kalkulációt: a két év állami juttatása valóban eltörpült a családi kassza kiadásai mellett. Ugyanakkor Halász Mihály élt ennek az időszaknak a kivételes lehetőségeivel, mélységében megismerte az angol történelmet, kultúrát, mentalitást, a mindennapok normáit, diáktársaival kapcsolatokat épített ki. További életére döntő hatással bírtak ezek az értékek. Hazatérve nem vállalt állami állást és egyetlen pártnak sem lett tagja. A gyóni birtokon érezte magát a legjobban, amelyet annyira ismert, mint a saját tenyerét és ahova csak lehetett, ültette az akácerdőket. Tisztelte és becsülte a gyóniakat, akik hasonlóan viszonyultak, és erről később, a nehéz időkben sem feledkeztek meg. Szenvedélyes, hozzáértő vadász lett belőle: képes volt országos méretekben, vadgazdálkodásban gondolkodni, bajokat-gondokat meglátni, előre jelezni és a gyakorlatban megvalósítható javaslatokat tenni. Tanúsítja mindezt az 1913-ban alapított Nimród folyóiratban több publikációja, melyekre általában egyetértőleg reagáltak, hivatkoztak a tollforgató vadásztársak. (A ma is működő Nimród főszerkesztője akkoriban Kittenberger Kálmán (1881-1958), a magyar vadászirodalom klasszikusa volt.) Mindenesetre az 1930-as évek közepétől már ő töltötte be az Alsódabasi járás vadászati tudósítója, majd felügyelője tisztségét.

Vármegyei szinten számos bizottságban segítette a közéletet. A megbízatások egy részénél az 1938. március 1-én váratlanul elhunyt édesapja örökébe lépett. Aktivitását, lelkiismeretes közreműködését 1940. márciusában a „tiszteletbeli főszolgabíró” cím adományozásával ismerték el.

Felekezetének hűséges tagja, támasza, a gyóni Református Gyülekezet utolsó főgondnoka volt, akit beiktatása napján Ravasz László (1882-1975) püspök úr is megtisztelt jelenlétével. Érdemes rögzíteni, hogy a gyülekezeti munkát Bajári Sándor lelkész úrral, Hegyesi Sándor tanítóval és Kozma Gyula gondnokkal vállalva végezte. Ezenfelül még a Pesti egyházmegye világi jegyzőjének feladatát is ellátta, a lelkészjelölő- és missziós bizottságok tagsága mellett.

1936. júniusában, azaz 30 éves fiatalemberként óriási megtiszteltetés érte, ugyanis a Johannita Lovagrend Magyar Csoportja tagjai sorába választotta. A betegek, gyengék, elesettek segítése, a keresztyén hit védelme eszményeit képviselő, nagy múltú lovagrend 1924-ben alakult magyar tagozata tagságát építve az 1930-as években tudatosan a jövő ígérétét hordozó protestáns nemes ifjak irányába fordult. Mint külföldi székhelyű szervezet, rendjelét, keresztyét Horthy Miklós kormányzó külön engedélyével lehetett nyilvánosan viselni. A rendelet gyakorlatilag minden magyar napilapban megjelent és országos ismertséget hozott Halász Mihálynak.

Édesapja halála után testvérei néhány éven belül családot alapítottak. Ő 1943. augusztus 24-én kötötte össze élete fonalát Szánthó Pál (1879-1960) főszolgabíró és Feszty Erzsébet (1881-1971) kisebbik leányával, Szánthó Erzsébettel (1908-2002). A lánykérés pikantériája, hogy előzőleg évekig a későbbi sógornőjének, Szánthó Zsuzsannának (1907-1981) udvarolt...

1945 után alapjaiban megváltozott a társadalmi berendezkedés. A földosztáskor a gyóni bizottsággal a saját részét illetően könnyedén szót értett, mert mindig itthon gazdálkodott, édesapja halála után a közös családi birtokot ő kezelte és emberséges volt mindenkivel. Méltányosan eljárva meghagytak számára 100 holdat, amelynek ráadásul a helyét is szabadon megválaszthatta. A kerthez tartozó földek és a Mélyállási dűlő mellett döntött, mert bizalmi embere, Bartuszek János ott lakott a családjával. Testvérei azonban már tartósan a községtől eltávolodva éltek, ezért az ő esetükben a bizottság nem volt ennyire engedékeny. A megmaradt

földeken tovább gazdálkodott, apró, küzdelmes lépésekkel haladva, újra kezdve szinte mindent, ahogyan akkor lehetett.

Máig számon tartott kultúrtörténeti kuriózum lett abból, hogy a Mafilm szakemberei az ő kúriáját szemelték ki a hazai filmgyártás első színes filmje, a Ludas Matyi forgatásának fő helyszínéül. Bár kezdetben vonakodott, de végül bölcsen mégis hozzájárult, hogy 1949-ben itt készüljenek Soós Imrével, Horváth Terivel, Solthy Györggyel, Ruttkay Évával, Kiss Manyival és más hírességekkel a felvételek. A film a korszak ikonikus alkotása, a magyar filmtörténet büszkesége, a Halász-család és Dabas történetének értékes adaléka.

Az egypártrendszer beköszöntével tovább nehezültek a viszonyok, a politikai presszió, a beszolgáltatás mind erősebb lett. A kúriát feleségével végül 1950. október elsejével kellett elhagyniuk. Apósáékhoz Lacházára költöztek egy kis tanyába, és a közeli Bankházán, az orosz katonai repülőtér építkezésén beállt segédmunkásnak. Rövid időn belül kitűző köműves lett és még technikai minimum vizsgát is tett, míg felesége kukoricát kapált, cséplőgépnél dolgozott. A repülőtéren azonban nem sokáig túrték meg az oroszok, egy „éber” politikai tiszt rendelkezésére egyszer és mindenkorra kitiltották, már másnap be sem tehetette a lábát oda, a tanyát pedig államosították, így Pestre szorultak.

A sok baj után a kedvező fordulat 1956. augusztusában jött el: a MAVAD (Magyar Vadkereskedelmi Szövetkezeti Vállalat) a külföldiek vadásztatásához vadászati vezetőt keresett. Fontos felidézni, hogy 1945 után a vadászati jog szabályozása megváltozott, a nagybirtokok felszámolását követően elvált a földtulajdontól és az ország egész területén az államra szállt. A vadászat jogszerű gyakorlását a vadásztársasági tagsághoz kötötték. A Földművelésügyi Minisztérium hagyta jóvá az alakuló társaságok alapszabályait, majd adta nekik bérbe a vadászterületeket. A Belügyminisztériumban pedig személyi kartotékokat vezettek a társasági tagokról, kontrollálva a jogszerű fegyvertartást. Golyós puskát sokáig szinte kizárólag a hivatásos vadászok és a politikusok kaphattak. Bár a hatalom ideológiájának megfelelően alakították át a vadászat szervezetét, a régi vadászok szakértelmét mégsem lehetett teljesen nélkülözni. Például azért sem, mert egyes források szerint akkoriban a magyar vadgazdálkodás produkálta az ország valutabevételeinek mintegy kétharmadát.

A MAVAD vadászati vezetőjének olyan elismert, kiváló vadásznak kellett lennie, aki nyelveket beszél, jó fellépésű és megjelenésű, de 1945 előtt nem épült be a politikába. A jeles vadászati író és barát, Studinka László (1918-1981) ajánlásával végül elnyerte az állást és élete utolsó 20 évében a nagy szenvedélye lett a kenyérkereső foglalkozása is. Említést érdemel, hogy az 1956-os menekülthullámban lelkes Anglia szeretete ellenére sem élt a kivándorlás lehetőségével, mert - Reményik Sándor szavaival élve - „kötötte a rög”: nem volt képes elhagyni a hazáját, és ezt a döntését utána sem, soha sem bánta meg. A családi emlékezet őrizte meg azt a tiszteletreméltó statisztikát, miszerint 17 nemzet igényes vadászvendégeinek nagyra értékelt kísérője lett, akit két angol nagykövet is meglátogatott a szerény budapesti lakásán (Erkel utca 11.) A sok hálás kitűnő külföldi vadásztól sorra, egyre-másra kapta a meghívásokat. Addig nem okozott nehézséget azokat elhárítania, amíg tilos volt külföldre utazni. Amikor viszont engedéllyel már lehetségessé vált, a lelki teher alaposan megnőtt, mert tudta, hogy azokat soha, semmilyen formában viszonzni nem tudja majd, és önérzete tiltakozott a gesztus egyoldalúsága ellen. Végül hosszas, kitartó invitálással, néhány alkalommal megtudták őt győzni, és ezek az utak házassága felejthetetlen emlékeivé lettek.

Ahogyan az volt minden augusztus 24-e, a házassági évfordulók napja is, hiszen felesége reggelente rendszerint egy-egy kis strófával lepte meg, melyekben az év történetét summázta. A hagyomány 1943-ban, az esküvő napján indult. Nem tudjuk, hogy a családi rímfaragó milyen módszerrel alkotott: vajon év közben havonta készült egy-egy versszak, avagy az utolsó héten,

a finisben jött meg igazán az ihlet? Az viszont biztos, hogy szinte kőetnyi, 32 vers született így, ám a 33. már elmaradt. Dabasi Halász Mihály 50 éve, 1976. január 16-án, felesége karjai közt, budapesti lakásán fejezte be megfáradt életét. Hamvait január 31-én, szombaton délután 2 órakor, dermesztő hidegben, Bajári Sándor gyóni tiszteletes szolgálatával helyezték végső nyugalomba az alsódabasi református temető családi sírkertjében. A visszaemlékezések szerint a fiatalkori oxfordi emléktárgyak (diák föveg és gallér) mellett az angol zászló is szerepet kapott a szertartás során. Este pedig emlékére gyászmisét mutattak be Budapesten, a VIII. kerület Reviczky Gyula utca 9. szám alatti Krisztus Király Plébániatemplomban, azaz abban az épületben, ahol született...

A hazai vadásztársadalom a Nimród hasábjain értesült az örök vadászmezőkre költözéséről. Emlékének ápolásáért a legtöbbet özvegye tette, holott 1963-ban még ezt írta: „lépteink nyomát ezóta már befújta a gyóni határ pora.”

Dabasi Halász Mihályné Szánthó Erzsébet - dr. Zlinszky János ügyvéd útján - egyik élharcosa volt a családi sírboltot magába foglaló alsódabasi református temető fennmaradásáért vívott küzdelemnek, mely 1978-ban új szakaszába lépett. Másokkal – özv. Bókay Jánosné sz. Mészöly Katalin, özv. Dinnyés Lajosné sz. Hegedűs Katalin, dr. Szokody Gyula – összefogva jelentős része volt abban, hogy ez a temető végül elkerülte a Kossuth-temető dicstelen sorsát.

A rendszerváltást követően kapcsolatokat épített a városi önkormányzat vezetőivel és gyakran látogatott Dabasra. A gyóni Református Gyülekezet szeretetvendégségén emlékeiből felolvasást tartott. A család több nemzedékének emlékét hirdető síremléket, valamennyi költséget magára vállalva felújíttatta, s végül ott nyert ő maga is örök nyugalommal.

A Dabason közkedvelt „Eji néni” 2000. márciusában nagy örömmel vette át városunk díszpolgári címét. Hagyatékára alapozottan 2004-ben Halász-Szánthó emlékszoba nyílt, melynek tárlata – a református templomtól induló utca elnevezésével együtt, „Eji néni” szándékának megfelelően - leginkább dr. Dabasi Halász Mihály alakját örökíti, aki a magyarság számára borzalmas XX. században töltötte be küldetését: volt földbirtokos, segédmunkás, technikai minimum fokozatot elért kőműves és külföldi vadászvendégek sokaságának felkészült, szakavatott kísérője. Mindenütt helyt állt, ahová csak a kijelölt útja vitte. Egész életével a Szózat legfőbb üzenetét tanúsította: „Itt élned, halnod kell.”

A dabasi Halász család tagjai körében számos kiváló, országosan számon tartott vadászt találunk (pl.: Halász Orbán (1847-1901) monori közjegyző, Halász Béla (1875-1932) pécsi üzemvezető, Halász Aladár (1865-1939) csányi földbirtokos, vadászköltő, stb.), de közülük is kiemelkedik dabasi Halász Mihály, mert az élet más területein is követendő példát hagyott maga után. Életútja, pályája jelentős gyarapítója városunk helytörténetének, ahogyan értéktárunknak is az agrárgazdaság kategóriában.

Bibliográfia

- Hivatalos Közlöny: Közlemények – Az 1925-26. iskolai évre adományozott Angol-országi ösztöndíjak. 1925. szeptember 1. p. 229.
- Vásárhelyi Gyula: Honatyák gyermekszobáiból. Újság, 1926. január 3. p. 7.
- Pesti Napló: Vita a protekciós ösztöndíjasokról. 1926. május 15. p. 7.
- Magyar Királyi Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium (közveteszi): A külföldi magyar intézetek működése és a magas műveltség célját szolgáló külföldi ösztöndíjak az 1925/26. tanévben. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1927. p. 18, 45.
- Nagy László (szerk.): Vadászati Útmutató 1934-35. Budapest, 1934. p. 198.
- Zámbó Aurél (szerk.): Vadászati Útmutató 1935-1936. Budapest, 1935. p. 183.
- Nemzeti Újság: Engedély külföldi rendjel viselésére. 1936. június 28. p. 17.
- Dabasi Halász Mihály: Az őszi szalonkavonulás. Nimród, 1938. december 1. p. 541.
- Nikolits György (szerkeszti és kiadja): Vadászati Útmutató 1938-1939. Budapest, 1938. p. 442.
- Nikolits György (szerkeszti és kiadja): Vadászati Útmutató 1940. Budapest, 1940. p. 435.
- Dabasi Halász Mihály: Egy vadvédelmi javaslat. Nimród, 1940. december 20. pp. 594-595.
- Kiss Gyula (szerk.): A Magyarországi Református Egyház egyetemes névtára 1941. Budapest, 1941. p. 50, 51, 350.
- Dabasi Halász Mihály: Hurkolók, törözők és társaik... Nimród, 1941. február 1. pp. 56-57.
- Nikolits György (szerkeszti és kiadja): Vadászati Útmutató 1941-42. Budapest, 1941. p. 729.
- Dabasi Halász Mihály: Négy medve. Nimród, 1943. június 1. pp. 248-249.
- Nimród: Elhunyt dr. Halász Mihály. 1976/3. p. 109.
- Zoltán János: Forró vadászszívvel: Studinka László életregénye. Nimród Alapítvány, Budapest, 1995. pp. 18-19.
- Dr. Halász Mihályné Szánthó Erzsébet: In memoriam... In: Ferenczi Margit (felelős szerk.): Dabas természeti értékei 3. Mesterprint Kft., Budapest, 2006. pp. 98-111.
- Dr. Halász Mihályné Szánthó Erzsébet: 20 év emlékére. 1943-1963 (vers). In: Ferenczi Margit (felelős szerk.): Dabas természeti értékei 3. Mesterprint Kft., Budapest, 2006. pp. 107-108.
- Dr. Halász Mihályné Szánthó Erzsébet: Az Erkel utca 11. In: Zlinszky János: A gyóni Zlinszky-család. Dabas, 2009. pp. 129-134.
- Valentyik Ferenc: Dr. Dabasi Halász Mór (1879-1938). Dabasi Újság 2018. március. pp. 22-23.
- Valentyik Ferenc: A dabasi Halász család történetének válogatott bibliográfiája. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2022. 243 p.
- Valentyik Ferenc: Kettős évforduló: 120 éve született és 50 éve hunyt el dr. Dabasi Halász Mihály (1. rész). Dabasi Újság, 2025/10. szám, december. pp. 22-23.
- Valentyik Ferenc: Kettős évforduló: 120 éve született és 50 éve hunyt el dr. Dabasi Halász Mihály (2. rész). Dabasi Újság, 2026/1. szám, január-február. p. 24.

Összeállította: Valentyik Ferenc